

RECENSIONE

RECENSION I LIBRIT «NEUROPATITË DHE POLINEUROPATITË» TË PROF. BAJRAM PREZËS

Shoku Enver Hoxha ka thënë «...shkenca duhet të ketë lidhje të ngushta me jetën dhe me praktikën» («Për shkencën», vëll. I, f. 12). Letërsia mjekësore po pasurohet dita-ditës me libra, broshura, monografi, traktate e atlase të ndryshme, në të gjitha degët e shkencës mjekësore. Një traditë të mirë në këtë drejtim ka krijuar katedra e neuropsikiatriisë, punimet e së cilës janë të shumëllojshme. Ne po analizojmë njërin prej tyre, «Neuropatitë dhe polineuropatitë», shkruar nga prof. Bajram Preza, në bashkëpunim me mjekët H. Peçi, K. Baboçi, I. Elbasani dhe B. Myderizi. Ky libër është i dyti i këtij lloji në vendin tonë, pas atij me titull «Polineuritët sulfamidikë» të të njëjtit autor, ku paraqiten sëmundjet e sistemit nervor periferik të mbështetura në përvojën e pasur më se 30-vjeçare të klinikës së neurologjisë dhe të reparteve neurologjike të të gjitha rretheve të vendit tonë.

Kjo monografi rrok një numër të madh kapitujsh, si historikun, terminologjinë e klasifikimin dhe llojet e shumta të këtyre sëmundjeve. Në këtë libër prej 340 faqesh, vëmendje e veçantë i kushtohet edhe parandalimit e riaftësimit të sëmundjeve të sistemit nervor periferik, të cilat janë qëllim i mjekësisë sonë socialiste, metodave të ekzaminimit elektrofiziologjik të nervave etj.

Sëmundjet e sistemit nervor periferik janë nga më të shpeshtat e më të rëndësishmet që ndeshen në praktikën e përditshme neurologjike. Ato ngërthehen edhe në patologjinë e përgjithshme, endokrinologji, pediatri, toksikologji etj., prandaj atyre të ne u është kushtuar një kujdes i veçantë e një bashkëpunim ndërdisiplinor është shpesh herë i domosdoshëm. Kjo duket edhe në pjesëmarrjen për hartimin e monografisë që po analizojmë, e një numri të madh mjekësh të disiplinave të ndryshme, gjë që e ka bërë më të plotë studimin.

Kapitulli i parë shtjellon historikun e neuropatrive dhe të polineuropatrive në vendet e tjera dhe në vendin tonë. Këtu jepet edhe një tablo e shkurtër e punimeve në këtë fushë. Disa nga këto studime, për nga rrallësia, si edhe trajtimi i sëmundjeve të shkaktuara nga periarteriti nyjor, leptospiroza, tetanosi, tifoja, porfiria etj., të përshkruara në libër, kanë vlera të veçanta kazuistike dhe pasurojnë më tej literaturën tonë të mjekësore. «Atlasi i neurologjisë klinike» i ilustron mjaft mirë disa nga polineuritët dhe neuritet e shfaqura nga sëmundjet e mësipërme. Lidhur me klasifikimin dhe llojet e shumta që paraqesin, sëmundjet e sistemit nervor periferik kanë një varg veçorish në aspektin anatomik, topografik, patanatomi, klinik, biokimik, etiologjik etj., të cilat prof. B. Preza i radhit me kujdes e pas një ballafaqimi me

burime të freskëta të literaturës sonë dhe të huaj, ndaj së cilës ai aty-këtu mban edhe qëndrim kritik.

Sëmundjet endokrine të paraqitura nga dr. H. Peçi, I. Elbasani e prof. B. Preza, sidomos diabeti, hipoglicemia dhe miksedema, shkaktojnë neuropati dhe polineuropati. Shfaqjet nervore, si neuropatia diabetike, polineuropatia, radikulopatia, neuriti etj., janë dukuri të hershme gjatë diabetit, madje ato shfaqen edhe përpara vetë diabetit. Ata studiojnë 700 raste të kësaj sëmundjeje, e cila është e shtjelluar në këtë kapitull me mjaft hollësi e në të gjitha drejtimit (edhe nga autorë të tjerë më vonë) dhe ilustrohet me fotografi, figura të traseve elektroencefalografike e prerjesh mikroskopike. Shfaqje të tilla neuropatish e polineuropatish janë përshkruar në këtë monografi edhe gjatë sëmundjeve metabolike, si ato nga pamjaftueshmëria veshkore e zgjat, që luhaten nga 15-85 për qind të vrojtimeve klinike; nga amiloidozat, shtatzënia, porfirinë e ndryshme; nga alkooli (që te ne nuk janë problem e aty na paraqiten 5 raste të lehta e të përkohshme) dhe nga pamjaftueshmëria e vitamina B, të shoqëruara me raste nga përvoja e pasur vetjake.

Në libër u jepet vend edhe trajtimit të polineuriteve inflamatore dytësore të shkaktuara pas vaksinave dhe serumeve, p.sh.: nga vakcina kundër tërbimit, lisë, e difterisë, e kollës së mirë dhe të tetanosit, të cilat përdoren gjerësisht në parandalimin e shumë sëmundjeve ngjitesë.

Edhe poliradikuloneuritët me shkaqe të papërcaktuara (sindromet Guillain-Barré-Landry), që janë rrjedhojë e një vargu sëmundjesh ngjitëse apo një njësi e veçantë nozologjike, zënë vend me rëndësi në këtë monografi. Pas tablosë së pasur klinike dhe formave të saj, të ndara sipas simptomatologjisë, topografisë, ecurisë, moshës e gjendjes së përgjithshme të organizmit dhe sipas mënyrës së fillimit të sëmundjes, përshkruhen një numër rastesh për ilustrim të shoqëruara me figura të shumta nga kazuistika vetjake. Po ashtu, autori shtjellon gjerësisht mjekimin modern dhe parandalimin e kësaj sëmundjeje të rëndë, si edhe riaftësimin, për të cilët te ne janë krijuar të gjitha kushtet e mundësitë. Në këtë libër të vlefshëm gjen material të bollshëm për veçanësitë dhe tiparet klinike të poliradikuloneuriteve inflamatore dytësore me etiologji të përcaktuar e të dukruive të tjera nervore nga difteria, gripi, milensia, shytat, tuberkulozi, tetanosi, tifoja, verdhëza, pneumonja virale, fruthi etj., të shoqëruar me një numër mjaft të madh burimesh bibliografike. Ky kapitull mjaft i vlefshëm mbyllet me një ... harresë, kur thuhet se po paraqisim dy raste meningopoliradikuloneuritësh të vërtetuara në praktikën vetjake dhe që në të vërtetë nuk ekspozohen.

Në punim flitet me shumë hollësi për përvojën e pasur e të larmishme të grumbulluar në klinikën e neurologjisë lidhur me neuropatitë e polineuropatitë toksike, të cilat prof. B. Preza parapëlqen t'i ndajë në ato që shkaktohen nga helmimet industriale (plumbi, arseniku, zhiva, bakri, zinku etj.), ato bujqësore ose pesticidet; lëndët helmuese organokolorike, heksaklorani e lindani, nga insekticidet organofosforike dhe, së treti, në helmimet medikamentozë. Për dëmtimet nervore periferike të përfutuara nga barbituratet, sulfamidët, kloramfenikoli, nikotibina, trekatori, nitrofuratoina e mjaft të tjera, literatura jonë mjekësore ka një numër punimesh. Përveç fotografive të shumta, nga

të sëmurë të ndryshëm me këto shfaqje, aty gjen gjithashtu edhe modele eksperimentale në kafshë (studime që te ne vijnë vazhdimisht duke u shtuar), si edhe zmadhime të shumëllojshme mikroskopike.

Në kapitullin e mëpastajmë, për polineuropatitë e shkaktuara nga kolagenozat, gërshetohen të dhënat teorike me gjetjet e mendimet vetjake, të hasura gjatë këtyre grup-sëmundjeve: periarteritit nyjor, lupusit eritematoz të shpërndarë, polimiozitet, sklerodermisë, poliartritit reumatoid etj. Prof. B. Peza e bashkëpunëtorët e tjerë të kësaj monografie, nuk nënvleftësojnë edhe studimin e dukurive nervore dhe ndërlikimet e rralla të sëmundjeve të ndryshme malinje dhe metastazat e tyre. Po ashtu, aty bëhet fjalë edhe për neuropatitë hipertrofike (me gjithë ndonjë tepri apo zgjatje, si p.sh. elektrofiziologjia e muskulit), ku hyjnë një grup sëmundjesh të sferës nervore, si atrofia muskulore progresive neuritike, neuropatia hipertrofike intersticiale, heredopatia ataktike polineuritiforme dhe neuropatia radikulare ndjesore e trashëguar, të cilat japin shfaqje edhe në sistemin nervor periferik. Për zbulimin e hershëm të formave të heshtura klinike, kryhen ekzaminime tek të sëmurët dhe familjarët e të afërmit e tij. Mjekimi i këtyre dukurive është i gjatë e kërkon mjaft durim shpesh herë.

Një ndihmesë të vlefshme, shkruan autori, për të studiuar gjendjen funksionale të sistemit nervor periferik, japin metodat elektrofiziologjike, të cilat janë sa të ndjeshme edhe objektive, të mbështetura në faktin e njohur mirë se në nervat e muskujt lindin potenciale elektrike, që regjistrohen nëpërmjet aparatesh të ndryshme. Për këtë metodë e të tjera flitet me intësi në monografinë «Neuropatitë dhe polineuropatitë» të prof. B. Prezës e të bashkëpunëtorëve, ku vërejmë mjaft regjistrime me elektromiografë, të realizuar në laboratorin tonë, pasi te ne, në saje të kujdesit të madh të Partisë, prej shumë kohësh janë vënë në përdorim edhe aparate të tilla speciale.

Më në fund libri trajton riaftësimin e të sëmurëve me neuropati e polineuropati, që te ne i është kushtuar një kujdes i veçantë. Horizonte të reja e perspektiva të ndritura janë çelur edhe në këtë drejtim në vendin tonë.

Bibliografia e librit është mjaft e pasur: 458 autorë gjithsej. Gjuha është e punuar mirë, fjala e zgjedhur dhe e qëmtuar me kujdes, me terma më të shqipëruara se në monografitë e mëparshme të tij, por në këtë fushë ka ende vend për t'u thellur nga të gjithë studiuesit, korrektorët dhe redaktorët e librave mjekësorë.

Libri i prof. Bajram Prezës, me bashkëpunëtorë Hektor Peçi, Klara Baboçin, Idajete Elbasanin e Bedri Myderizin «Neuropatitë dhe polineuropatitë», i cili do t'u shërbejë mjekëve të shumë specialiteteve, sjell një ndihmesë të madhe në trajtesën e sëmundjeve që përmendëm më lart. Ai dëshmon edhe për kujdesin e vazhdueshm të Partisë për përparimin e pandërprerë të shkencës sonë të re.

Izet Çulli

neuropsikiatër, spitali, — Tepelenë